

її секретність і той факт, що всі наші відомості про мафію надходять від зрадників, які мають на неї зуб, — вам потрібно збагнути, чому цій культурі дозволили так довго тут процвітати. Алессандра Черреті, антимафіозна прокурорка, — єдина людина, що доступно пояснила мені причини тривалого впливу мафії на країну.

Алессандра називає мафію — у найширшому значенні цього слова, що стосується всіх організованих злочинних угруповань в Італії, — «паралельною державою», яка й донині має «політичний захист» завдяки успішному проникненню в усі сфери італійського життя. У мафіозі є союзники і партнери-злочинці в кожному секторі: від найвищих урядових рівнів до працівників комунальних служб у міських парках, корисних, коли треба знайти місце для переховування наркотиків або передати далі підслухані розмови. Ці чоловіки та жінки не поводяться як дрібні злодюжки, що можуть поцупити гаманець у туриста на Амальфітанському узбережжі чи вкрати бензин у якомусь глухому місці на Сицилії; їх неможливо відрізнити від законослухняних громадян, вони часто працюють на державній службі, а також мали пройти та, ймовірно, таки пройшли спеціальну перевірку. Для очищення місцевих органів влади від глибоко закорінених і законспірованих людей мафії уже розпускали цілі міські ради. Але мафіозі зазвичай діють радше як шпигуни, аніж як польові агенти, передаючи корисну для використання інформацію або укладаючи договори і тендери так, щоб їх отримали пов'язані з мафією компанії.

Кримінальні групи схожі на косяки риб — великі і водночас досить спритні для втечі або переслідування, залежно від обставин. Міць мафіозних структур полягає не лише в кількості, але й у тому, що їхнє представництво в найвищих ешелонах

посеред столу, біля розцяцькованих попільнички та запальнички. Блискучий випарник для електронної сигарети, що висів на якійсь подобі вервиці, прикрашав груди Пупетти, мов намисто. Пупетта робила з нього зтяжки між сигаретами та пускала дим мені прямо в обличчя. Вона не раз повторювала, що їй не варто курити. «Це вб'є мене, — казала вона між зтяжками. — Я мушу це кинути».

Зморшкувата шкіра на її маленьких долонях була надміру гладенькою як для жінки за 80 і вигляд мала такий, неначе її хірургічним шляхом натягли на опухлі суглоби. Пігментні плями на шкірі Пупетта відбілювала, і вони скидалися на збляклі синці, ніби хтось занадто сильно захопив її за руку. Пупетта на якийсь час відкладала сигарету в попільничку, брала пасмо свого малинового волосся, що падало на стіл, і розтягувала його між пальцями, завжди невимушено підіймаючи мізинчики, перш ніж струсити пасмо на кахляну підлогу, щоб його замела покоївка.

Неможливо було дивитися на руки Пупетти й не уявляти, як вони тримали срібний пістолет *Smith & Wesson* 38-го калібру і як ця жінка тиснула на спусковий гачок у вирішальну мить свого життя. За понад 60 років до нашої зустрічі вона скористалася цим пістолетом, щоб прибрати замовника вбивства свого чоловіка. Безумовно, той загинув одразу, щойно її перші кулі повалили його на землю, проте Пупетта все одно захопила револьвер свого 13-річного брата Чіро і випустила в напрямку скривавленого тіла ще одну чергу куль, зробивши загалом 29 пострілів. Убивство сталося опівдні біля людної кав'ярні в Неаполі. Тоді Пупетті було 18 років і вона була на шостому місяці вагітності.

Пупетта стверджувала, що досі зберігає пістолет у тумбочці біля ліжка. Я якось спитала її, чи можна мені його побачити,

але вона навідріз відмовила, заявивши, що дістане його тільки для користування. Я більше ніколи про нього не питала. Однією з тих речей, якими я найбільше захоплювалася в жінці на прізвисько Леді Каморра, було її сухувате почуття гумору. Вона була підлою брехухою і холоднокровною убивцею, та якби ви могли зазирнути глибше, то побачили б, що вона насправді чарівна.

Коли я вперше сиділа на кухні Пупетти, — після того, як переслідувала її в улюбленій кав'ярні та на овочевому ринку, доки вона не погодилася на інтерв'ю без винагороди, — вона запропонувала мені гірке еспресо в надщербленій чашці-демітас, явно притримавши вишукану порцеляну для ліпшої компанії. Я вдивлялася в пару над чорною рідиною і не наважувалася зробити ковток, побоюючись, що Пупетта могла щось непомітно підсипати в каву. У короткому нападі самозакоханості я подумала, що могла б стати останнім успішним вбивством Пупетти. Ніхто навіть не знав, де я була, а людині зі зв'язками у кримінальному світі не стало б за великий клопіт позбутися мого тіла. Висвітлення злочинів, убивств і смертей — тобто, по суті, торгівля трагедіями — упродовж багатьох років, прожитих в Італії, змінило моє сприйняття власної смертності. З роками я перейшла від думки, що зі мною ніколи не станеться нічого поганого, до очікування цього поганого. Спочатку бачу найгірше, про що мені не втомлюються нагадувати друзі і родичі. Я, можна сказати, голос безнадії.

На свій захист мушу зазначити, що параною посилила відмова Пупетти від еспресо. Надлишок кофеїну після обіду робить її дратівливою — відповіла вона, коли я спитала, чи не хоче вона приєднатися до мене. Я випила еспресо одним ковтком, як це заведено в Італії. Пупетта пильно вдивлялася в мене, насолоджуючись моїм страхом, — принаймні саме

так я вирішила запам'ятати цю мить. Під час кожної наступної зустрічі жінка пила каву зі мною, хай там на яку частину доби ця зустріч припадала.

Коли ми спілкувалися вперше, по радіо звучали неаполітанські народні пісні, приправлені рекламою приватних служб охорони. Щойно почався випуск новин, Пупетта торкнулася свого вуха, давши мені знак замовкнути, щоб вона могла послухати, чи, бува, не втрапив хтось з її знайомих у серйозну халепу.

На жінці була темно-фіолетова майка, що обтискала її великі м'які груди, утворюючи між ними зморшкувату, вкриту ластовинням борозну, над якою загрозливо теліпався випарник — і, здавалося, ось-ось міг туди впасти. Пупетта сиділа на скрипучому дерев'яному стільці, на вицвілій рожевій подушці з квітчастим візерунком, і через це здавалася вищою, аніж була насправді. Щоразу, коли вона совалася, крісло видавало стомлений стогін, змушуючи старого французького бульдога, який спав біля її ніг, гарчати уві сні.

У вітальні поруч із кухнею все, не вкрите пластиком, було натомість завішане в'язаними гачком мереживними серветками. На стінах висіли гарні синьо-жовті тарілки із Сицилії, розписані вручну, а на полірованому комоді під стіною їдальні вишикувалися в елегантних рамках фотографії її близнюків на різних етапах їхнього життя. Поміж них не було знімків її первістка Паскуаліно, якого Пупетта народила у в'язниці, відбуваючи покарання за вбивство, і який загадково зник у віці 18 років.

За вікном простягалися пляжі рідного міста Пупетти, всіяні каністрами з-під пального та покинутим рибальським спорядженням, винесеним на берег хвилями із забрудненого Середземного моря. Знаки попереджали охочих поплавати

про те, що у воду лізти не варто, але щодня протягом цілого року принаймні шестеро старших чоловіків шукали там їстівних молюсків. Узимку вони носили високі рибальські чоботи і теплі куртки, влітку хизувалися яскравими плавками і в'єтнамками. Це прибережне місто має один із найкращих краєвидів на всю широчінь Везувію — вулкана, який зруйнував первісне місто, прилеглі Стабії, під час сумнозвісного виверження 79 року до н. е.

Кастелламаре-ді-Стабія постало з попелу Стабій і є синонімом морального занепаду, причому аж такого, що 2015 року місцевий священник провів ритуал екзорцизму за допомогою гелікоптера, символічно розбризкавши з висоти галони святої води на 65 000 мешканців міста, щоб точно не пропустити жодної грішної душі. Злочинність не зникла, хоча благословення з повітря дивовижним чином «оживило» забиті вапняком фонтани — принаймні так каже легенда. Кримінальне коріння неаполітанської каморри сягнуло тут надто глибоко для успішної клерикальної чистки, і Пупетта є символом усього поганого в цій криміногенній глушині.

Вперше зупинившись у Кастелламаре, я орендувала на *Airbnb** квартиру на останньому поверсі, з якої відкривався гарний краєвид на місто, море та грізний вулкан. Жінка, яка впустила мене, хотіла, щоб я чітко собі усвідомлювала: це не Амальфітанське узбережжя, модна, шикарна курортна місцина по той бік Соррентійського півострова, де організована злочинність мусила відійти на задній план і була не настільки помітною, як у Кастелламаре. Хоча до міста не більше ніж пів години їзди від розкішного Сорренто, Кастелламаре —

* *Airbnb* — онлайн-сервіс із розміщення, пошуку та короткострокової оренди житла у всьому світі. Назва розшифровується як *AirBed and Breakfast* — «Надувний матрац та сніданок». — Тут і далі прим. пер.